

ΒΕΡΟΛΙΝΟ

10 χρόνια με

τά

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 δόθηκε μεγάλη προβολή στην κατάρρευση του κομμουνιστικού συστήματος και την κατάργηση των ενδογερμανικών συνόρων. Ο πρώτος ενθουσιασμός όμως πέρασε γρήγορα. Σήμερα, μετά από 10 χρόνια, πρέπει να ξεπεραστούν ακόμα πολλά προβλήματα που προέκυψαν από την επανένωση για να μπορούμε να πούμε ότι το δύσκολο αυτό έργο ολοκληρώθηκε με επιτυχία.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Χριστίνα Βάζου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

"*Π*ώς θα είναι ο κόσμος στις αρχές του 21ου αιώνα;" αναρωτιόντουσαν πολλοί άνθρωποι κατά τη διάρκεια των περασμένων δεκαετιών. Οι περισσότεροι πίστευαν ότι οι αλλαγές στη ζωή τους θα ήταν ριζικές. Παρόλα αυτά, λίγοι μπορούσαν να προβλέψουν ότι η κρίσιμη δεκαετία του '80 θα κατέληγε στην κατάρρευση του Ανατολικού Μπλοκ. Και ακόμα λιγότεροι μπορούσαν να φανταστούν ότι το Τείχος του Βερολίνου, το σύμβολο του ψυχρού πολέμου, θα έπεσε μέσα σε λίγες μόνο ώρες να χωρίσει το Ανατολικό από το Δυτικό Βερολίνο. Όλοι έμειναν έκπληκτοι όταν, στις 9 Νοεμβρίου του 1989, άνοιξαν οι πύλες των συνοριακών σταθμών και η Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας επέτρεψε στους πολίτες της να περάσουν τα σύνορα.

♦ 1-2. Πύλη του Βραδεμβούργου (θέα από το Δυτικό Βερολίνο). Νοέμβριος 1989-1999.
3-4. Μνημείο στο Δυτικό Βερολίνο για εκείνους που σκοτώθηκαν θέλοντας να περάσουν το Τείχος από το Ανατολικό στο Δυτικό

προς το Δυτικό Βερολίνο. Στις 3 Οκτωβρίου 1990 έγινε η επανένωση της Γερμανίας και στις 20 Ιουνίου 1991 αποφασίστηκε από το γερμανικό κοινοβούλιο να ξαναγίνει το Βερολίνο πρωτεύουσα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Η μεταπολεμική περίοδος τελειώνει οριστικά το 1994 όταν αποχωρούν και οι τελευταίοι στρατιώτες των συμμαχικών δυνάμεων από την πόλη. Στις 19 Απριλίου του 1999 συσκέπτεται για πρώτη φορά η γερμανική βουλή στις ανακαινισμένες και ειδικά διαμορφωμένες εγκαταστάσεις της στο παλιό κοινοβούλιο του Βερολίνου.

Η οικονομία του γερμανικού κράτους έχει ξεπεράσει της δυνατότητες της. Κάθε χρόνο ξοδεύονται περίπου 100 δισεκατομμύρια δολάρια για την ανάπτυξη του ανατολικού

Βερολίνου. Μέχρι τα τέλη του 1989 οι σταυροί βρίσκονταν μπροστά από το Τείχος πίσω από το κοινοβούλιο. Αργότερα ξαναφτιάχτηκαν και μεταφέρθηκαν λοξά απέναντι (φωτό 4).

♦ **1. Νοέμβριος 1989.** Το Τείχος έχει ανοίξει σε μερικά σημεία και η διάβαση για τους Ανατολικογερμανούς και Δυτικογερμανούς στις αντίθετες πλευρές είναι πια ελεύθερη.

2. Ανατολικογερμανός φύλακας των συνόρων. Με το άνοιγμα των συνόρων, άλλαξε μέσα σε μία νύχτα η ζωή και των ανθρώπων εκείνων, που επί χρόνια είχαν τα μάτια τους δεκατέσσερα και σκότωναν όποιον επιχειρούσε να το σκάσει από το Ανατολικό στο Δυτικό Βερολίνο.

3-4. Νοέμβριος 1989. Με το που άνοιξαν τα σύνορα πολλοί άνθρωποι άρχισαν να αποσπούν κομμάτια του Τείχους ως ενθύμια.

τήματος της χώρας, μεγάλο μέρος του οποίου υπέστη μεγάλες περιβαλλοντικές καταστροφές από χημικά απόβλητα κ.ά. κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Οι επιδοτήσεις των ανέργων (φτάνουν τα τέσσερα εκατομμύρια άτομα), τα βοηθήματα που δίνονται και οι συντάξεις που πληρώνονται έχουν δημιουργήσει ένα τεράστιο εθνικό χρέος. Τα κοινωνικά προβλήματα έχουν διογκωθεί, ο εσωτερικός ρατσισμός αυξήθηκε, τα παλιά ιδιοκτησιακά καθεστάτα στην πρώην Ανατολική Γερμανία δεν έχουν ακόμα ξεκαθαριστεί. Η δυσαρέσκεια του κόσμου έχει αυξηθεί απρόσμενα. Οι Δυτικογερμανοί δεν είναι διατεθειμένοι να κάνουν άλλες θυσίες πληρώνοντας υψηλούς φόρους, ενώ οι Ανατολικογερμανοί αισθάνονται ακόμα ότι μειονεκτούν απέναντι στους ομόεθνούς τους.

Θυμάμαι τα εξοργισμένα λόγια της Ίνγκριντ, μίας φίλης μου που ζει στη Χαϊδελβέργη: "Από τη μία χαιρόμαστε ότι οι συνάνθρωποί μας ξέφυγαν από το σύστημα που τους επιβλήθηκε, ενώ από την άλλη νιώθουμε αδικημένοι. Η Ανατολική Γερμανία έμοιαζε με τις υποανάπτυκτες χώρες της Αφρικής. Ξαφνικά, από τη μία μέρα στην άλλη, οι πολίτες της ζητούν να φτάσουν στο δικό μας επίπεδο. Αυτό δε γίνεται. Η κυβέρνησή μας πήρε αποφάσεις υπέρ τους. Για παράδειγμα αύξησε τους μισθούς όσων δούλευαν στην πρώην Ανατολική Γερμανία. Ενώ το μέσο εισόδημα έφτανε το 1991 μόλις το 46% του δικού μας, ανέβηκε το 1999 στο 74%. Ως τότε θα βοηθάμε όμως την ασθενή ανατολική πλευρά μας."

Συχνά μου έρχονται στο μυαλό εικόνες από το ταξίδι που έκανα το 1979 στην Ανατολική Γερμανία.

Θυμάμαι πολύ έντονα μία σκηνή στα σύνορα Δυτικού - Ανατολικού Βερολίνου: έπρεπε να περάσω τον έλεγχο διαβατηρίων που έκανε η ανατολικογερμανική πλευρά. Στεκόμουν σε ένα μικρό δωμάτιο, περιτριγυρισμένη από καθρέφτες και μπροστά μου καθόταν μία αγέλαστη υπάλληλος με ξανθό κότσο και σκούρα στολή. Κοίταζε εναλλάξ το διαβατήριό μου, το πρόσωπό μου και μετά περιεργαζόταν το σώμα μου μέσα από τους καθρέφτες. Ξαφνικά φώναξε εξαγριωμένη έναν φρουρό. Εκείνος άρπαξε το σακίδιο μου και άρχισε να ξεκολλάει με μανία τα αυτοκόλλητα που είχα κολλήσει επάνω. Ήταν νεαρός και είχε μία εντυπωσιακή ίσια χωρίστρα και ένα κατακόκκινο πρόσωπο. Όταν τελείωσε με άφησε να φύγω. Πολύ αργότερα κατάλαβα τι συνέβη. Μεταξύ άλλων είχα κολλήσει πάνω στο σακίδιο μου και ένα αυτοκόλλητο των τσιγάρων West με το λογότυπο: "Test the West, it's the Best".

Το Νοέμβριο του 1989 τα πράγματα είχαν αλλάξει. Μπορούσα πλέον να περάσω ανενόχλητη από το ένα μέρος της πόλης στο άλλο. Αυτό που μου έχει μείνει στο μυαλό είναι η έ-

παρση του κόσμου που βρίσκονταν στο Βερολίνο. Οι πόρτες της ελευθερίας είχαν ανοίξει ξαφνικά. Οι άνθρωποι που τόσο βίαια είχαν αποκοπεί από το δυτικό τους περιβάλλον για 28 ολόκληρα χρόνια, μπορούσαν ξανά να μετακινηθούν ελεύθερα.

Τέλη του 1999 ξαναβρέθηκα στο Βερολίνο, την καινούρια πρωτεύουσα της Γερμανίας. Έφτασα βράδυ με το τρένο από το Μόναχο στο σταθμό του Ζωολογικού Κήπου. Ακολουθώντας τις οδηγίες της φίλης μου Χούνα, σταμάτησα ένα ταξί λέγοντας ότι θα κάνω "κοντινή διαδρομή", η οποία έχει την ενιαία τιμή των πέντε γερμανικών μάρκων. Για να με μεταφέρει κάποιο ταξί αναγκάστηκα να απομακρυνθώ από την περιοχή του σταθμού. Ο ηλικιωμένος οδηγός που τελικά με πήγε στον προορισμό μου ήταν πολύ εξαγριωμένος με το καινούριο αυτό μέτρο. Αρχισε να παραπονιέται δυνατά: "Παλιότερα πηγαίναμε τους πελάτες από τη μία άκρη της πόλης στην άλλη και πληρώνανε καλά. Τώρα που η πόλη μεγάλωσε οι διαδρομές ολόενα και μικραίνουν. Αυτή η Ένωση μας έκανε τη ζωή άνω κάτω. Πώς να επιβιώσουμε όταν κανείς δεν έχει πια χρήματα."

Τα ιστορικά γεγονότα σχετικά με τον χωρισμό της πόλης είναι γνωστά: Μετά από τη λήξη του Β' παγκοσμίου πολέμου το Βερολίνο διαιρέθηκε σε τέσσερις τομείς τον βρετανικό, τον γαλλικό, τον αμερικάνικο (δύση) και τον σοβιετικό (ανατολή). Τα οδοφράγματα που χώριζαν τον ανατολικό από τον δυτικό τομέα ήταν αρχικά πρόχειρα και η διακίνηση από το ένα μέρος της πόλης στο άλλο ήταν ελεύθερη. Στις 13 Αυγούστου 1961 η πόλη κόπηκε στη μέση. Η κεντρική επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος αποφάσισε να χτίσει ένα "αντιφασιστικό φράγμα" που δεν θα επέτρεπε σε κανέναν να φύγει από τον ανατολικό τομέα ή να μπει στον τομέα αυτόν χωρίς ειδική άδεια. Οποιος επιχειρούσε να δραπετεύσει έβαζε σε κίνδυνο την ζωή του. Το τεχνητό αυτό τερατούργημα αποτελούνταν αρχικά από έναν πέτρινο τοίχο. Μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού της Ανατολικής Γερμανίας πήγαινε στη συντήρηση και τελειοποίηση των μεθόδων φύλαξης των συνόρων. Την τελευταία μορφή των συνοριακών γραμμών που περνούσαν μέσα από την πόλη την αποτελούσαν δύο παράλληλες μάντρες από πλάκες μπετόν ύψους 4,2 μέτρων μεταξύ των οποίων βρίσκονταν μία λωρίδα γης 15 μέτρων, η λεγόμενη "νεκρή ζώνη" ή αλλιώς "η γη του κανενός". Το τείχος αυτό είχε μήκος 43 χμ. Πολλά σημεία ήταν ναρκοθετημένα, ενώ άλλα φυλάσσονταν από συνοριακούς φρουρούς, που κάθονταν σε υπερυψωμένα φυλάκια τα οποία είχαν από πίσω τους ηλεκτροφόρα συρματοπλέγματα.

Η απόδραση ήταν σχεδόν αδύνατη. Οι εντολές που είχαν οι φρουροί ήταν σαφείς:

“κάθε ύποπτος που επιχειρούσε να διαφύγει πρέπει να πυροβοληθεί.” Περίπου 5000 άνθρωποι κατάφεραν να περάσουν τα σύνορα, συχνά με πολύ περιπετειώδη τρόπο. Υπολογίζεται ότι έχασαν τη ζωή τους στα εσωτερικά σύνορα της Γερμανίας 938 άνθρωποι, εκ των οποίων οι 239 στο ανατολικό Βερολίνο. Πάνω από 600.000 άνθρωποι καταδικάστηκαν επειδή προσπάθησαν να δραπετεύσουν ή προετοίμαζαν την φυγή τους. Επίσης πιάστηκαν πάνω από 800 άτομα από 30 διαφορετικές χώρες του κόσμου με την κατηγορία ότι βοήθησαν πολίτες της Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Γερμανίας στην προσπάθειά τους να δραπετεύσουν.

Αλλά και στο Δυτικό Βερολίνο η κατάσταση ήταν ιδιαίτερη. Ο κόσμος ζούσε αρκετά απομονωμένος στο δικό του μικρό νησί. Η συνοριακή γραμμή 155 χιλιομέτρων που δημιουργήθηκε γύρω από τον δυτικό τομέα της πόλης ανάγκαζε τους Δυτικοβερολινέζους που ήθελαν να φτάσουν οδικώς στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να διασχίσουν την Ανατολική Γερμανία σε ειδικά διαμορφωμένους αυτοκινητόδρομους και να εκτεθούν σε πολλούς ελέγχους.

Σήμερα είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πώς ήταν το Βερολίνο κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Αμέσως μετά από την Ένωση κατεδαφίστηκαν και απομακρύνθηκαν σχεδόν όλα όσα θα μπορούσαν να θυμίσουν το μαύρο παρελθόν. Επίσης διαμορφώθηκαν εκ νέου ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα, ιδίως στον ανατολικό τομέα. Το κέντρο της ενωμένης πόλης μεταφέρθηκε ξανά στο παλιό κέντρο του Βερολίνου, κοντά στην πλατεία του Αλεξάνδρου (πρώην ανατολικός τομέας). Από αρκετούς φίλους μου στο πρώην δυτικό Βερολίνο άκουσα ότι η πόλη έχασε την παλιά φιλική της ατμόσφαιρα. Ολόκληρες γειτονιές έγιναν αγνώριστες παντού άρχισαν να ξεφυτρώνουν τεράστιες οικοδομές και γυάλινοι κολοσσοί. Το πρώην γκρίζο α-

♦ 1. Το 1989 πλανόδιοι πωλητές άρχισαν να πουλάνε κομμάτια του Τείχους στους τουρίστες και να κάνουν χρυσές δουλειές. Τα κομμάτια συνεχίζονται να πουλιούνται και σήμερα μαζί με άλλα σουβενίρ που θυμίζουν την τέως κατάσταση της πόλης. Η τιμή έχει βέβαια ανέβει αισθητά και η αυθεντικότητα των ζωγραφιών πάνω στα κομμάτια είναι λογικό να αμφισβητείται. 2-3. 1989/99 Το τέως Ανατολικό Βερολίνο καλωσόριζε τους επισκέπτες του με κατατοπιστικές πινακίδες και χάρτες που βρίσκονταν στα κεντρικά σημεία της πόλης και απεικόνιζαν μονάχα την ανατολική πλευρά (φωτό 2). Σήμερα μπορεί να δει κανείς σε αντίστοιχους χάρτες και τις δύο πλευρές του Βερολίνου. Πολύ συχνά φαίνονται τα παλιά σύνορα και τα σημεία στα οποία βρίσκονταν το Τείχος (φωτό 3).

Στην προσπάθειά μου να φωτογραφίσω τα ελάχιστα απομεινάρια του Τείχους πήγα στην οδό Μπέρναουερ. Όταν χωρίστηκε η πόλη, οι κάτοικοι των σπιτιών της ανατολικής πλευράς του δρόμου βρέθηκαν υπό την κυριαρχία της Σοβιετικής Ένωσης ενώ οι γείτονες και συγγενείς τους παρέμειναν πολίτες της δύσης. Τα περισσότερα σπίτια που βρίσκονταν πάνω στη συνοριακή γραμμή γκρεμίστηκαν. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που το Τείχος περνούσε ακόμα και μέσα από τα ίδια τα κτίρια. Όσα παράθυρα σπιτιών έβλεπαν προς τη δύση έπρεπε να φραχτούν. Χαρακτηριστική είναι σήμερα. Η "γη του κανενός", η πλατιά λωρίδα γης που βρίσκονταν ανάμεσα στα δύο παράλληλα τείχη δεν έχει οικοδομηθεί ακόμα: δεν είναι ακόμα παντού εξακριβωμένο το ιδιοκτησιακό καθεστώς.

◆ **1-2.H** γνωστή πλατεία του Αλεξάνδρου (Alexanderplatz) στο τέως Ανατολικό Βερολίνο έχει αλλάξει αρκετά, αν και τα περισσότερα κτήρια έχουν παραμείνει ίδια. Το πολυκατάστημα "Centrum" για παράδειγμα άλλαξε χέρια και ανήκει πια στη γνωστή

Κοντά στην πλατεία του Πότσνταμ συνάντησα μία πολύ φιλική παρέα εργατών σε ένα από τα πολλά εργοτάξια της περιοχής. Πιάσαμε τη συζήτηση. Ήταν όλοι τους Γερμανοί. Ο Φράνκ μου διηγήθηκε ότι μετακόμισε το 1980 από τη Βρέμη στο Δυτικό Βερολίνο για να ξεφύγει από το αυστηρό γερμανικό κατεστημένο. Η πόλη χαρακτηριζόταν από αυτόνομους φιλελεύθερους ανθρώπους που πολιτικά στρέφονταν κυρίως προς τα αριστερά. Με λύπη αναφέρθηκε στη σημερινή κατάσταση: "Τολμάω να πω ότι η πόλη ανήκει πλέον στους δεξιούς. Γύρω από το Βερολίνο έχει δημιουργηθεί μία "καφετιά" ζώνη. Όσοι νέοι δεν συμμερίζονται τις εξτρεμιστικές απόψεις κατά των ξένων κτλ. γρήγορα έρχονται αντιμέτωποι με διάφορες ρατσιστικές οργανώσεις. Το 17% των Ανατολικογερμανών τείνουν προς ακροδεξιές κοσμοθεωρίες."

Κατά τον Κλάους, ο οποίος κατάγεται από τη Δρέσδη, δεν είναι δυνατόν να ευχαριστηθείς την ελευθερία της δύσης και να επι-

δυτικογερμανική αλυσίδα "Kaufhof".

3-4. Το αξιοθέατο στην πλατεία του Αλεξάνδρου (Alexanderplatz) που δείχνει τις ώρες των διαφόρων χωρών του κόσμου δεν έχει αλλάξει όψη. Έχουν αλλάξει όμως τα ονόματα των χωρών που παρουσιάζονται.

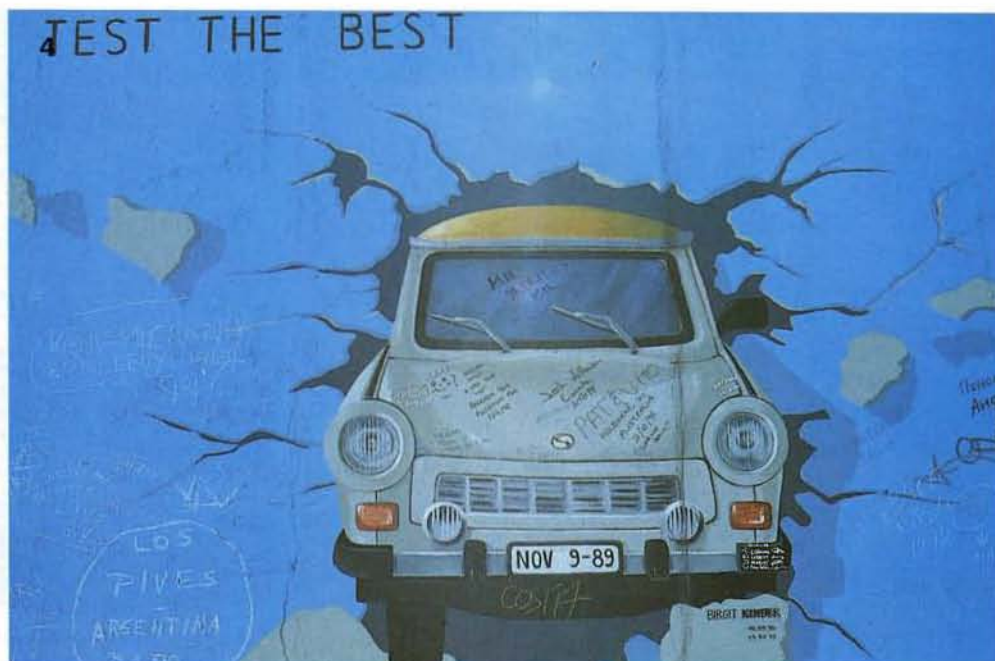
2

3

1

♦ 1. Το εσωτερικό μέρος του τοίχους και την λεγόμενη "γη του κανενός" ("Niemansland") δεν μπορούσε έως το 1989 να το προσεγγίσει κανείς άλλος εκτός από τις δυνάμεις ασφαλείας.

2. Λεπτομέρεια από τη σειρά "Fast Form", East Side Gallery 1990, Thierry Noir. Ο ίδιος καλλιτέχνης είχε διακοσμήσει το 1987 και μέρος του τοίχους στην Waldemarstrasse.

3-5. Ζωγραφιές καλλιτεχνών από όλο τον κόσμο στην East Side Gallery.

βιώσεις στο καπιταλιστικό σύστημα όταν δεν έχεις καμία οικονομική ευχέρεια. Πολλοί πολίτες της πρώην Ανατολικής Γερμανίας πήραν δάνεια και στη συνέχεια καταχρεώθηκαν. Κατά τη γνώμη του το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την καλπάζουσα ανεργία, τη φτώχεια, το φόβο για το μέλλον και την ξενοφοβία διευκολύνει τους ακροδεξιούς στο κυνήγι για νέους οπαδούς.

Ο Ντίρκ, ο πιο μεγάλος της παρέας, πρόσθεσε τα εξής: "Αν τώρα ξαναχτίζανε το Τείχος θα ήμουν ο πρώτος που θα βοηθούσε. Και θα φρόντιζα να γινόταν στην ανατολική πλευρά 10 μέτρα ψηλότερο απ' ό,τι ήταν. Γιατί πριν δέκα χρόνια είχαμε όλοι τις δουλειές μας, κανείς δεν βρισκόταν χωρίς διαμέρισμα στο δρόμο. Εγώ είχα ένα μικρό αρτοποιείο στην άκρη της πόλης. Μας φάγανε όμως οι μεγάλοι και ο ανταγωνισμός από απέναντι." Όταν τον ρώτησα πώς τα βγάζει πέρα μου απάντησε: "Έχω χάσει την περηφάνια μου. Ποτέ δε φανταζόμουν ότι θα εξαρτιόμουν από επιδόματα ανεργίας και ότι θα δυσκολευόμουν να πληρώσω το ενοίκιό μου. Αυτό που μου έλειπε ήταν η ελευθερία να ταξιδεύω. Κατά τ' άλλα η ζωή μου ήταν μία χαρά. Τώρα έχουμε αυτή την ελευθερία αλλά δεν έχουμε λεφτά. Δουλεύω από τα χαράματα έως το βράδυ στην οικοδομή, συνήθως για 1000 μάρκα το μήνα."

Δε με εξέπληξε η άποψη του Ντίρκ. Θυμάμαι ότι σε μία δημοσκόπηση που έγινε το Σεπτέμβριο του 1999 στη Γερμανία, το 14% των Ανατολικογερμανών και το 20% των Δυτικογερμανών ήταν υπέρ της ανοικοδόμησης του Τείχους.

Ο Μάρτιν αντιθέτως, ο τρίτος και πιο νέος της παρέας, χάρηκε που έπεσε το Τείχος. Θα

♦ Οι φωτογραφίες του Frank Thiel με θέμα τις συμμαχικές δυνάμεις μεταξύ των οποίων είχε μοιραστεί το Βερολίνο, θυμίζουν την παλιά πραγματικότητα. Ο φωτογράφος Frank Thiel γεννήθηκε το 1966 στην Ανατολική Γερμανία. Το 1985 κατάφερε μετά από πολλές προσπάθειες να πάρει άδεια να εγκατασταθεί στο Δυτικό Βερολίνο, όπου σπούδασε φωτογραφία. Αποφάσισε μετά από το άνοιγμα των συνόρων να αποθανατίσει με τον φακό του τα μέλη των συμμαχικών δυνάμεων που βρίσκονταν ακόμα στο Βερολίνο. Η κεντρική του ιδέα ήταν να δείξει τον άνθρωπο σε σχέση με την στολή που φοράει. Χρειάστηκαν πάνω από 3 χρόνια για να τελειώσει την δουλειά του αυτή, η κύρια δυσκολία ήταν η προσέγγιση των Άγγλων, Αμερικάνων, Γάλλων και Ρώσων στρατιωτών και η άδεια που χρειαζόνταν για να κάνει τα πορτρέτα τους. Σήμερα βρίσκονται φωτογραφίες του αναρτημένες σε κεντρικά σημεία του Βερολίνου, όπως στο τέως Check Point Charlie και στην είσοδο ενός κεντρικού εμπορικού κέντρου.

ευχόταν μονάχα να συνέβαινε αυτό λίγο αργότερα: "Ήμουν στο τεχνικό σχολείο όταν μας ειδοποίησαν ότι μπορούμε να πάρμε σπίτια μας. Δυστυχώς πρέπει να πω, ότι δεν ήταν η πιο κατάλληλη στιγμή για μένα. Δεν μπόρεσα να τελειώσω την εκπαίδευσή μου. Έμεινα μετέωρος και έχω μεγάλη ανασφάλεια για το μέλλον μου."

Για τις δυσκολίες επιβίωσης μου μίλησε και ο Έλληνας ακαδημαϊκός Σπύρος Βάκος, ο

να είδος αντιπάθειας και δυσπιστίας μεταξύ των Δυτικών και Ανατολικών. Δεν θα ξεχάσω την κουβέντα που έκανα με μία κυρία, την οποία γνώρισα κατά την προσπάθειά μου να ανέβω στον πύργο της τηλεόρασης στο κέντρο του πρώην Ανατολικού Βερολίνου. Εκείνη δούλευε στις τουαλέτες του κτιρίου. Εντυπωσιάστηκα από την εμφάνισή της. Ήταν γύρω στα 65, λεπτή και καλοντυμένη. Φορούσε ένα μαύρο κολλητό παντελόνι και κάτω από την

οποίος ζει μόνιμα στο Βερολίνο. "Η κρίση δεν είναι πια τόσο μεγάλη ό-πως πριν δύο τρία χρόνια. Ζούμε όμως συνεχώς με την ελπίδα να καλυτερέψουν τα πράγματα. Πολλοί συνάδελφοί μου είναι άνεργοι. Οι πιο τυχεροί έχουν βρει περιστασιακές δουλειές στα ταχυδρομεία, σε διάφορες επιχειρήσεις, στα ταξί ή σε μεταφορ-στικές υπηρεσίες. Κάποιοι μάλιστα αναλαμβάνουν πανεπιστημιακές έδρες χωρίς κανονικό μισθό. Δεν θέλουν να χάσουν τις επαφές τους. Κερδίζουν σε ένα εξάμηνο περίπου 1.700 Μάρκα. Πώς να ζήσεις!"

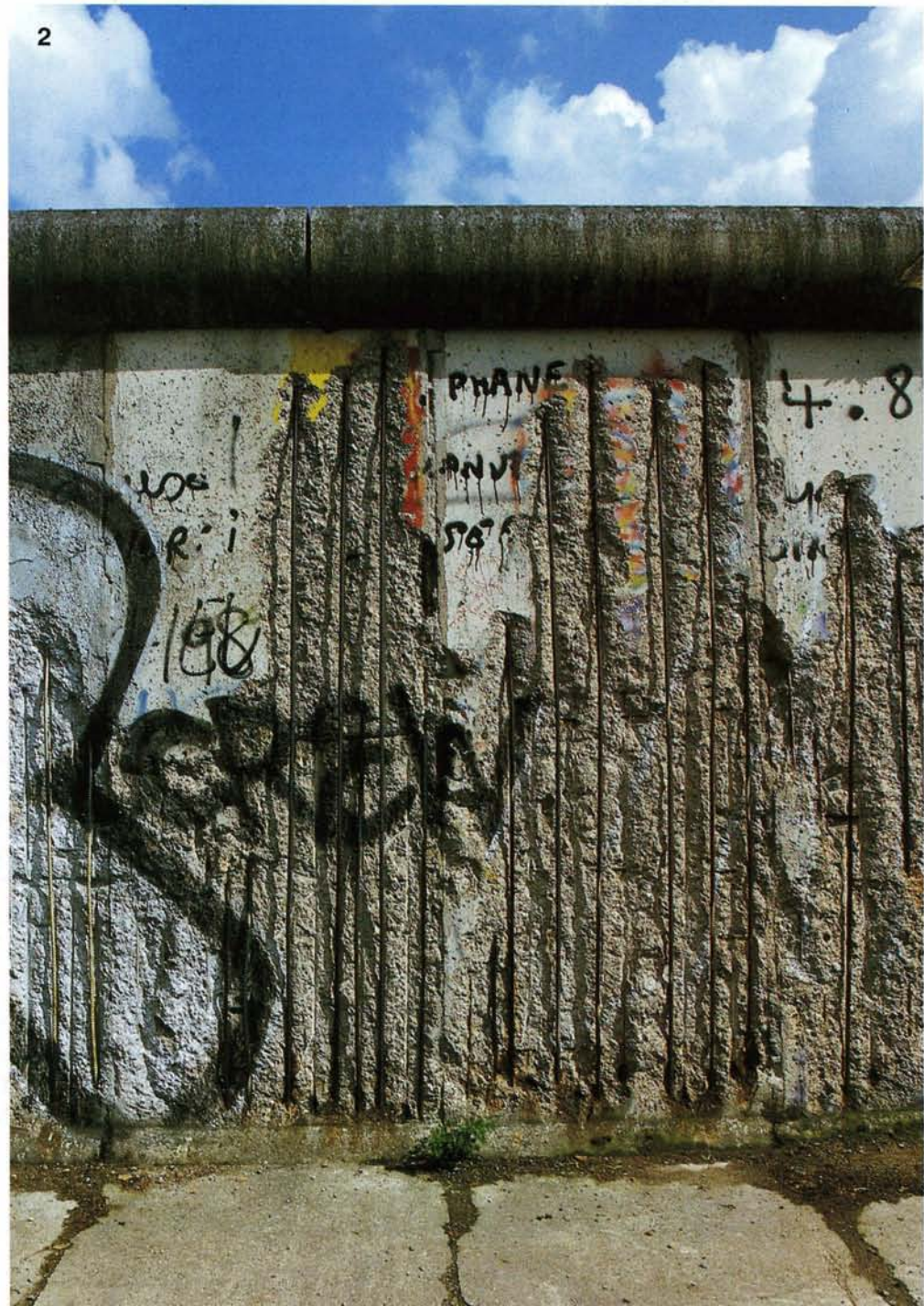
Υπάρχουν βέβαια και οι πιο τυχεροί, οι οποίοι μπόρεσαν να επωφεληθούν από την Ένωση. Η Μόνικα Μπούργκερ για παράδειγμα, μπόρεσε με τη βοήθεια επιχορηγήσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση να ανοίξει γκαλερί σε ένα προάστιο έξω από το Βερολίνο. Ήταν 28 χρονών όταν έπεσε το Τείχος και δούλευε ως υπάλληλος σε ένα μεγάλο φαρμακείο στο Ανατολικό Βερολίνο. Πάντοτε ενδιαφερόταν για την τέχνη, αλλά ούτε στα πιο όμορφα όνειρά της δε φανταζόταν ότι μία μέρα θα είχε τη δυνατότητα να ασχοληθεί επαγγελματικά με το αγαπημένο της χόμπι.

Αυτό που παρατήρησα κατά τη διαμονή μου στο Βερολίνο ήταν ότι υφίσταται ακόμα έ-

ροζ ποδιά της πρόβαλλαν το ντεκολτέ και τα μανίκια ενός κατάλευκου μεταξωτού δαντελωτού πουκαμίσου. Τα άσπρα της μαλλιά ήταν αριστοκρατικά χτενισμένα προς τα πίσω. Μου διηγήθηκε ότι η μητέρα της σκοτώθηκε τις τελευταίες ημέρες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στις 16 Απριλίου του 1945, όταν βομβαρδίστηκε η συνοικία στην οποία έμενε. "Δεν ξέρω πώς θα ήταν η ζωή μου αν είχα βρεθεί μετά τον πόλεμο στη δύση. Έζησα όλα τα χρόνια στο Ανατολικό Βερολίνο. Μπορεί τώρα να ξαναενωθήκαμε αλλά για να σας πω την αλήθεια, είμαστε χειρότερα". Καθώς έδινε ρέστα σε ένα κοριτσάκι συνέχισε να μου αναφέρει γεμάτη καημό τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει. "Ο εγγονός μου είναι τώρα 12 χρονών, θα βρει το δρόμο του, μπορεί να δυσκολευτεί αλλά δεν έχει γνωρίσει τίποτα άλλο. Εμείς όμως παλεύουμε. Εγώ συνταξιοδοτήθηκα πρόωρα με την αλλαγή. Εδώ και τέσσερα χρόνια παίρνω την κανονική μου σύνταξη, 1180 μάρκα το μήνα. Μετά από τέσσερα χρόνια μου δόθηκε μία αύξηση 120 μάρκων. Το ενοίκιό μου κάνει 500 μάρκα. Αναγκάζομαστε να κάνουμε δύο και τρεις δουλειές"

Για τη σχέση της με τους Δυτικογερμανούς έμαθα τα εξής: "Είναι ανταγωνιστικοί και κυνηγοί του εύκολου κέρδους. Το μόνο που έχουν στο μυαλό τους είναι πώς θα αποκτήσουν όλο και περισσότερα αγαθά. Εμείς δε μάθαμε να ζούμε έτσι. Ούτε πετάγαμε ποτέ τα πράγματά μας με τόση ευκολία. Είχαμε μία καφετιέρα και όταν χάλαγε την πήγαινες για επισκευή. Δεν αγόραζες κατευθείαν από την επόμενη γωνία μία καινούρια. Εγώ έραβα τους πόντους στα νάυλον καλτσόν που χάλαγαν. Προσέχαμε τα πράγματά μας και σεβόμασταν τους συνανθρώπους μας. Τώρα μας αναγκάζουν να σκεφτόμαστε διαφορετικά για να επιβιώσουμε. Εμείς μάθαμε να αλληλοβοηθηθούμε. Δεν καρφώναμε ο ένας τον άλλον τοποθετώντας πάνω απ' όλα το προσωπικό μας συμφέρον."

Παράλληλα άκουσα από Δυτικογερμανούς ότι οι συμπολίτες τους από την "άλλη πλευρά" είναι ψηλομύτηδες, υπεροπτικοί και δυσκίνητοι. Ότι δεν έχουν μάθει να παίρνουν πρωτοβουλίες και να φροντίζουν τον εαυτό τους. Επίσης αναφέρθηκαν με λύπη στις αλλαγές που έγιναν και στους δύο τομείς της πόλης. Έχει χαθεί η αυθεντικότητα της πόλης. Συν τοις άλλοις αυξήθηκε η εγκληματικότητα. Απ' ότι μου είπε η φίλη μου Χουάνα δεν υπήρχαν όπλα στο δυτικό Βερολίνο. Όσοι έ-

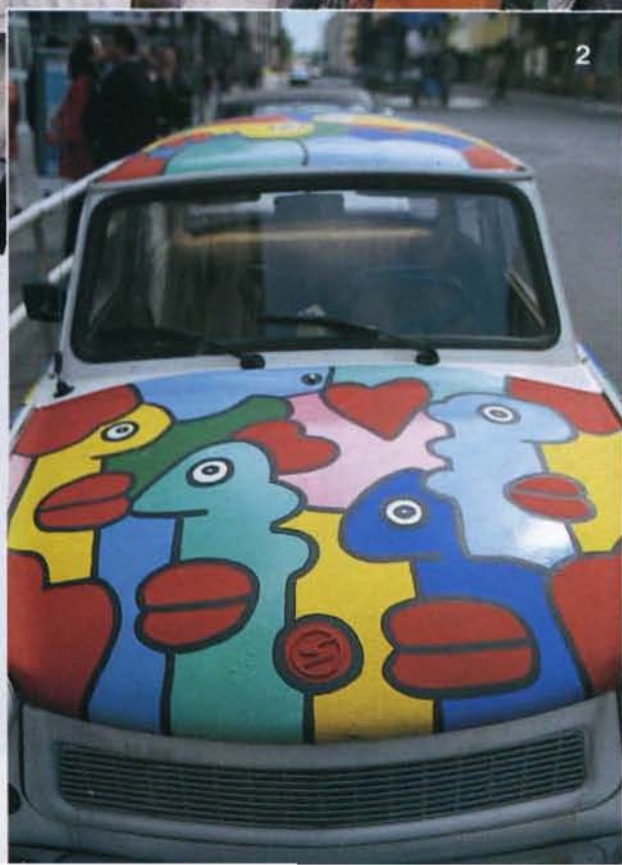

◆ 1. Μνημείο στην Bernauerstrasse για εκείνους που σκοτώθηκαν προσπαθώντας να περάσουν σε αυτό το σημείο το Τείχος για να βρεθούν στο δυτικό Βερολίνο.
2. Bernauerstrasse. Σημείο όπου υπάρχει ακόμα ένα μικρό κομμάτι Τείχους.

♦ 1. Ο πύργος της τηλεόρασης φαίνεται από πολλά σημεία της πόλης. Χτίστηκε την περίοδο 1965-69 και είναι το ψηλότερο κτίριο του Βερολίνου (365 μέτρα). Οι επισκέπτες μπορούν μέσα σε 40 δευτερόλεπτα να ανέβουν 200 μέτρα για να απολαύσουν τη θέα και να επισκεφτούν την καφετέρια. 2. Η "εκκλησία της μνήμης" στην πρώην δυτική πλευρά, η οποία καταστράφηκε κατά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Για να επιτευχθεί η συντήρηση του κτιρίου που χτίστηκε το 1961 δίπλα της, η εντορία αποφάσισε να τον χρησιμοποιήσει για ένα διάστημα για διαφημιστικούς σκοπούς. Με αυτό τον τρόπο θα πληρωθούν τα έξοδα που προκύπτουν για τις απαραίτητες εργασίες, που γίνονται συγχρόνως. 3. Άποψη προς τον ποταμό Σπρέ (Spree) και το δυτικό μέρος της πόλης. Στο βάθος φαίνεται ο καινούριος γυάλινος τρούλος της γερμανικής Βουλής. 4. Πανοραμική άποψη του Βερολίνου. 5-6. Πολλά παλιά κτίρια στο πρώην ανατολικό Βερολίνο έχουν ανακαινισθεί, ενώ άλλα μένουν ακόμα όπως ήταν.

♦ 1.Το Γερμανικό κοινοβούλιο (Reichstag). Φέρει την επιγραφή "Στον γερμανικό λαό". Χτίστηκε το 1884-1894 (σχέδια του Wallot). Το κτίριο καταστράφηκε κατά μεγάλο βαθμό κατά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Το 1995 σκεπάστηκε από τον καλλιτέχνη Christo. Από το 1999, μετά από την πλήρη ανακαίνιση και καινούρια διαμόρφωση των εσωτερικών χώρων ξαναλειτούργει ως Βουλή της ενωμένης Γερμανίας. 2.Χαρακτηριστικό ανατολικογερμανικό αυτοκίνητο. Τα περισσότερα έχουν αποσυρθεί. Αυτό το συγκεκριμένο έχει διακοσμηθεί από τον καλλιτέχνη Thierry Noir. 3.Το Βερολίνο, είναι σήμερα ένα μεγάλο εργοτάξιο. 4.Ο Kurt Schmidt παρουσιάζεται ως σωσίας του Erich Honecker. Τον ανακάλυψε μία δυτικογερμανική εταιρεία το 1990 και από τότε εμφανίζεται σε τηλεοπτικές εκπομπές και δημόσιες εκδηλώσεις μιμούμενος τον πρώην αρχηγό της Λαοκρατικής δημοκρατίας της Γερμανίας.

μπαιναν στην πόλη ελέγχονταν σχολαστικά. Σήμερα η ίδια φοβάται να κυκλοφορήσει μόνη της το βράδυ με το μετρό.

Ενδιαφέρουσα ήταν η άποψη του φωτογράφου Φρανκ Τιλ, ο οποίος μεγάλωσε στο Ανατολικό Βερολίνο. "Το Ανατολικό Βερολίνο το βαριόμουν και μπόρεσα μετά από αλληπάλληλες αιτήσεις να πάρω άδεια εξόδου το 1985. Το 1989 έως το 1990 γινόταν χαμός εδώ, έκανες ότι ήθελες. Όλα βρίσκονταν στον αέρα. Εγώ για παράδειγμα ξεπερνούσα επίτηδες τα όρια ταχύτητας όποτε πήγαινα ανατολικά και όταν με σταμάταγε η τροχαία της έλεγα ότι και εκείνη τόσα χρόνια παραβίαζε τα όρια. Ήμεναν άφωνοι. Τώρα το βαρέθηκα το

Βερολίνο. Γιατί να μείνω εδώ και να μην πάω κατευθείαν να ζήσω στη Νέα Υόρκη; Εκεί βρίσκεται πλέον η αυθεντία."

Γνώρισα και έναν άλλο φωτογράφο στο Βερολίνο, τον Χάινς Κούζντας. Έγινε γνωστός φωτογραφίζοντας επί οχτώ συνεχόμενα έτη το Τείχος. Από τη δυτική πλευρά βέβαια. Την ανατολική πλευρά δεν μπορούσες να την πλησιάσεις. Ο ίδιος μου είπε τα εξής: "Από το 1981 και μετά άρχισαν άνθρωποι από όλο τον κόσμο να εκφράζονται πάνω στο Τείχος με γραπτά μηνύματα και ζωγραφιές. Δεν είναι τυχαίο ότι την αρχή την έκαναν ξένοι, άνθρωποι που δεν ήταν συναισθηματικά φορτισμένοι. Εμείς πηγαίναμε στο Τείχος μόνο όταν

είχαμε επισκέπτες από τη δύση. Σιγά σιγά το μετόν εξελίχτηκε σε βαρόμετρο απόψεων. Ήταν η τέχνη της επιβίωσης. Κανείς δε μπορούσε να φανταστεί ότι θα έπεφτε μία μέρα αυτό το τερατούργημα."

Και όμως, το Τείχος έπεσε και η διχοτομημένη πόλη ενώθηκε. Μακάρι ο αρχικός ενθουσιασμός που επικράτησε στα τέλη του 1989 να υπερνικήσει το χάσμα που επικρατεί ακόμα και σήμερα ανάμεσα στη δύση και την ανατολή. Είναι καιρός το τέλος του σημαντικού αυτού κεφαλαίου της μεταπολεμικής ιστορίας να μεταβληθεί και στην πράξη σε παγκόσμιο σύμβολο ελευθερίας και αλληλεγγύης.